

**Filip Vagač, splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti**

Príhovor na celoslovenskej konferencii občianskych organizácii Na spolupráci záleží  
Bratislava, 7. 11. 2022

**Vážené dámy a páni, milé priateľky a priatelia!**

V stredu 9. novembra 2022 to bude presne osem mesiacov, kedy som znova prijal funkciu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti. Keďže túto prácu vnímam ako službu vám všetkým, rád by som vám teraz ponúkol stručný odpočet toho, čo sa nám s mojím tímom doteraz podarilo dosiahnuť. Zvažoval som, že začnem Koncepciou rozvoja občianskej spoločnosti, teda dohodou s vládou na najbližších 8 rokov a budem pokračovať ďalšími materiálmi, ktoré sa podarilo na vládu predložiť – napríklad Akčný plán otvoreného vládnutia, Kontingenčný plán, alebo ešte stále diskutovanú novelizáciu zákona o dobrovoľníctve. Rozhodol som sa však sústrediť na témy, ktoré považujem z hľadiska súčasnosti a najmä najbližšej budúcnosti za páľčivé a kľúčové.

**Ukrajina a spolupráca zo štátom v časoch krízy**

Vďaka zberu dát, ktoré sme spolu robili, máme pomerne presné údaje o tomto príbehu – 14.676 dobrovoľníkov odrobilo spolu neuveriteľných 562.239 hodín (na úrovni minimálnej mzdy 3,71 EUR je to spolu viac ako 2 mil. EUR). Finančné zbierky, ktoré zorganizoval neziskový sektor, dosiahli viac ako 15,5 mil. EUR. Humanitárna pomoc pre Ukrajinu bola vo výške 8.463 ton, čo vo významnej miere presiahlo pomoc štátu. Neziskový sektor ukázal svoju silu, flexibilitu a schopnosť rýchlej reakcie a má byť na čo hrdý. Všimla si to aj verejnosť a politická reprezentácia krajiny. Bohužiaľ, stále sa nepodarilo dosiahnuť želané štrukturálne zmeny, ktoré by zmenili súčasne nastavenie podpory dobrovoľníctva.

Čo sa však podarilo – práve na tejto konferencii zajtra minister vnútra SR podpíše Memorandum o spolupráci s 11 najväčšími organizáciami, ktoré boli a budú zapojené do pomoci v prípade ďalšej utečeneckej vlny. Je to prvýkrát v histórii Ministerstva vnútra SR, kedy k takémuto podpisu prichádza, a táto spolupráca je súčasťou Kontingenčného plánu, ktorý schválila Vláda SR. Podarilo sa dosiahnuť, že po dlhom šesťmesačnom procese prišlo k preplateniu nákladov niektorých dobrovoľníckych organizácií, hoci treba otvorene priznať, že to nebolo zo slovenských rozpočtových zdrojov.

V rámci Lex Ukrajina sa zmenila možnosť pre okresné úrady uzatvárať dobrovoľnícke zmluvy. Pevne verím, že v rámci pripravovanej novelizácie Zákona o dobrovoľníctve sa otvorí aj možnosť štátu preplácať náklady spojené s dobrovoľníctvom. V rámci dobrej spolupráce s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR sa podarilo dohodnúť unikátnu podporu pre potravinovú pomoc. V najbližších mesiacoch bude vyhlásená schéma podpory infraštruktúry na nákup automobilov a vybavenie skladov, následne nato bude vyhlásená schéma na podporu personálnych a prevádzkových nákladov. Táto pomoc bude riešiť aj chudobu na Slovensku, nebude určená iba na integračné aktivity. Budeme o tom viac hovoriť v stredu v paneli so štátnymi tajomníkmi.

V procese riešenia sú zatiaľ dve oblasti – napriek extrémnemu úsiliu musí zatiaľ humanitárna pomoc neziskových organizácií stáť na hranici s Ukrajinou niekedy desiatky hodín. Intenzívne pracujeme na tom, aby sa humanitárny koridor otvoril aj pre neziskové organizácie. Podobná situácia je v programe EU Care, kde sa nám podarilo vyrokovať viac ako 40 miliónov EUR pre neziskové organizácie, bohužiaľ pre administratívne prekážky zatiaľ nie je možné tento program implementovať.

**Koncepcia rozvoja občianskej spoločnosti**

Vláda začiatkom septembra schválila dokument, o ktorom sme spoločne viackrát diskutovali. Je to 32 úloh na najbližšie 4 roky, ďalšie nás čakajú do roku 2030. Chcem z nej priblížiť dve témy, ktoré považujem za

klúčové. Prvou sú **služby vo verejnom záujme**. Doteraz za 40 rokov komunizmu a 30 rokov demokracie sme mali celospoločenskú dohodu, že tieto služby zabezpečuje štát. Neziskový sektor ich robí iba vtedy, keď si na ne vyzbiera podporu od verejnosti, alebo keď mu štát dá na ich zabezpečenie dotáciu. Veľakrát limitovanú časovo aj finančne, od čoho sa odvíjala aj kvalita poskytovanej služby. Navrhujeme tento vzťah od základov zmeniť. Inovácia spočíva v tom, že dobrý správca verejných vecí vie odhadnúť a dokonca aj vypočítať, kedy bude efektívnejšie niektoré služby zabezpečiť z externých zdrojov.

Kľúčové sú dva základné rozdiely – neziskové organizácie nikdy nebudú tieto služby poskytovať primárne za účelom dosahovania zisku. Druhým podstatným rozdielom je dobrovoľnícka práca, ktorú štát a podnikateľský sektor nevedia dlhodobo zabezpečiť. Priniesť na stôl návrh, ktorý by pomenoval oblasti, kde verejná správa vstúpi do partnerstva s neziskovým sektorom pri zabezpečovaní verejnej služby, by mohlo znamenať aj zásadný obrat v novom nastavení vzťahu medzi štátom a občianskym sektorom.

Druhou témou je **financovanie neziskového sektora**, ktoré je v koncepcii podrobne rozpracované. Od zavedenia asignácie dane, čo bolo v roku 2004, áno je to už 18 rokov, sa nepodarilo zaviesť iný nástroj, ktorý by zabezpečoval diverzifikáciu zdrojov financovania. Myslíme si, že dozrel čas, aby sme uvažovali aj o ďalších mechanizmoch. Budeme o tom viac hovoriť na pracovnej skupine zajtra poobede, chcem však upozorniť na inovatívny návrh odskúšaného modelu podpory prostredníctvom DPH. Pripravili sme ho v spolupráci s renomovanou konzultačnou spoločnosťou a uvidíme, aká bude politická vôľa otvoriť debatu o rozšírení nástrojov finančnej podpory.

### **Nadrezortné témy**

Je to oblasť, ktorej sa v posledných mesiacoch intenzívne venujeme. Rezortný princíp je doslova zakódovaný v správe vecí verejných. Na Slovensku je ťažké z neho vybočiť a všetci dobre poznáme limity tohto prístupu. Úrad splnomocnenca je v jedinečnej pozícii prepojiť niektoré témy nadrezortne. Ako príklad uvediem list ministra práce, sociálnych vecí a rodiny, v ktorom nás oslovil s ponukou spolupráce pri tvorbe Národnej stratégie prevencie a riešenia bezdomovectva. Táto stratégia je dobrou ukážkou nielen potreby medzirezortnej koordinácie, ale aj spolupráce naprieč verejnou správou, nakoľko bezdomovecť patri do originálnej kompetencie samosprávy. Podobnou témou je včasná intervencia, alebo deinštitucionalizácia sociálnych služieb. Chceme zohrať dôležitú úlohu nielen pri nastavovaní participatívnej tvorby verejnej politiky, ktorá sa môže diať vďaka projektu národnému projektu Partii II.<sup>1</sup>, ktorý sa podarilo pred pár týždňami uzavrieť a ktorého implementácia už viac ako rok beží (áno, znie to úplne nelogicky, ale nepomýlil som sa).

Chceme diskutovať o tom, ako by sme mohli týmto témam pomôcť hlavne pri ich implementácii, či už prostredníctvom akčných plánov, alebo prostredníctvom európskeho financovania v ďalšom programovacom období.

Rovnako dôležitou témou je Otvorené vládnutie a účasť na Summite za demokraciu. Sú to zahraničné iniciatívy, v ktorých občianska spoločnosť zohráva veľmi dôležitú úlohu. Posledná oblasť v rámci tejto témy je inštitucionálna podpora občianskeho sektora. V Európskom sociálnom fonde sa po prvýkrát podarilo dosiahnuť, že za sociálneho partnera bol uznaný okrem odborov a samosprávy aj neziskový sektor. Budeme potrebovať spoločne nastaviť implementáciu inštitucionálnej podpory v ďalšom 7-ročnom období.

---

<sup>1</sup> Národný projekt Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík II., ktorý je financovaný z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu cez operačný program Efektívna verejná správa.

## Tri spoločné výzvy na záver

### Učiť sa znova dialógu

Všetci cítime a vidíme, že žijeme veľmi zložitú a napätú dobu. Je to nielen kvôli viacnásobným krízam, akými sú pandémie Covid-19, vojna na Ukrajine, ekonomická a sociálna kríza, alebo nedávny teroristický útok na Zámockej, ale je to aj kvôli hrubnutiu jazyka či už politických, alebo spoločenských elít a radikalizácii celého spoločenského priestoru. Do života sa nám vkráda predstava, ako keby neexistovala cesta späť a populistí mali navrch. V tomto momente nevnímam adekvátnu spoločenskú skupinu, ktorá by nahlas a efektívne hovorila o tom, že potrebujeme zmeniť úroveň celospoločenskej diskusie.

Navyše, niektoré politické elity akoby žili z roznečovania tohto napätia a podnikateľský sektor nemá nástroje na zmenu diskusie. V tejto situácii vnímam hlas občianskej spoločnosti ako kľúčový. Občianska spoločnosť by mala ponúknuť konkrétne nástroje na zmenu, pretože roky pracuje na zmierňovaní konfliktov, ale aj pri nastavovaní procesov celospoločenských dohôd vo veľmi kontroverzných témach. Potrebujeme k tomu "objednávk" z politického prostredia. Iba spoločne môžeme vytvoriť takéto typ požiadavky. Verím, že zajtrajšia debata s premiérom Eduardom Hegerom by v tom mohla napomôcť. K tomuto smeruje aj výzva z našej konferencie, ktorú vám predkladáme na posúdenie.

### Politické prostredie a jeho meniaci sa pohľad na občiansku spoločnosť

Pri diskusiách s politickým prostredím začínam čím ďalej tým viac vnímať, že sme prestali na jeho mape existovať. Na jednej strane tomu rozumiem, miera znechutenia bola zrejme odrazom nechoty spolupodieľať sa na kompromisoch, ktoré prekračovali únosnú mieru. Sektor však za to platí čoraz väčšiu cenu. Politické prostredie sa okrem deklaratórnych vyhlásení nespolieha na občiansku spoločnosť ako na spoľahlivého partnera, vníma ju skôr ako konkurenčné prostredie. V tomto kontexte pokladám za kľúčovú debatu o verejných službách, ale myslím si, že treba vytvoriť aj konkrétne mechanizmy, ako budeme s politickým prostredím intenzívnejšie komunikovať.

### Kamenný verzus aktivistický sektor

Cítim isté pnutie medzi novou tvárou sektora, ktorá sa vie rýchlo a flexibilne zorganizovať na sociálnych sieťach a dokáže reagovať veľmi pružne a medzi stabilnou dlhotrvajúcou organizáciou, ktorá tvorí politiky a vytvára trvalejšie vzťahy. Máme Radu vlády, máme Komoru MNO, ale aj tak vnímam, že potrebujeme znova diskutovať o vnútro-sektorovom usporiadaní, o novom type líderstva v sektore, o tom, kto bude tvoriť nové siločiaru vnútri sektora, ale aj s vládou a politickou mocou.

Na záver chcem byť trochu viac osobný. Moje poslanie na tomto úrade vnímam ako túžbu pomôcť aspoň trochu každému z vás pri tom množstve dobrých vecí, ktoré robíte, ale hlavne ako túžbu pomôcť celému spoločenstvu, rozmanitému, pestrofarebnému a inšpiratívne. Potrebujem vás počúvať a spolu s vami dospieť k dohode, čo sú naše spoločné potreby, ako vyzerajú a hlavne ako sa stanú realitou. Chcem spolu s vami snívať a tieto naše spoločné túžby postupne pretavovať do reality. Verím, že dnes začíname a teším sa na spoločné pokračovanie.